

Foredrag: Bjørn Gimming
Sted: Bamsrudlåven, Eidsberg
Tidspunkt: 14.03.2012

ØSTFOLD BONDELAG



Leders tale til årsmøte i Østfold Bondelag 2012

Kjære årsmøte, gjester og gode kolleger!

Vi avsluttet årsmøtet i fjor med å starte Budstikkestafetten. Vi satte matproduksjon på kartet, ikke minst i pressen. Når vi står sammen er det utrolig hva vi får til. Nå skal vi fortelle politikerne og folk flest at matproduksjon er viktig. Landbruksmeldinga fastslår behovet for en økning i matproduksjon, og vi sier det samme; ingen egg uten høner, ingen høner uten bønder. På nettsidene til Bondelaget kan vi lese at det er rekordoppslutning om landbruket blant, ja nettopp, folk flest. Så kjære matprodusenter – vi trengs! Også i fremtiden! Og sammen skal vi vise nettopp det.

Høsten 2011 ble Danica Camacho fra Indonesia født. Hun ble utropt til verdensborger nr. 7 milliard og om ikke så svært mange årene vil befolkningsveksten nå toppen på ca. 10 mrd. Samtidig er det stadig ca. 1 mrd. som sulter i verden. I den vestlige verden har vi økende problem andre veien, vi spiser oss mer enn mette. For en måned siden passerte vi 6 millioner innbyggere i dette landet. Verdens matforsyning er ikke kun et produksjonsspørsmål, men også et fordelingsspørsmål. Likevel må verdens matproduksjon, ifølge FAO, øke med 70 % innen 2050. Det skal en del nydyrking og avlingsframgang til for å greie dette. Det er i lys av dette den nye Stortingsmeldingen om mat og landbrukspolitikken er skrevet; Velkommen til bords.

Høsten 2011

Etter en enkel våronn og god, om enn noe fuktig vekstsesong, var mange av oss optimister da vi nærmet oss innhøsting. Etter 3 til dels fuktige og dårlige høster hadde vi gode forhåpninger om store avlinger med god kvalitet. For å si det sånn, det gikk i vasken. Skuronna varte i 1,5 mnd, mye ble høstet med dårlig kvalitet og tålmodighetsskalaen ble nok utvidet betydelig for de fleste. Jeg hadde nok ikke regnet med at tvillinghjulet på treskeren var noe jeg kom til å trenge og permanent wire på traktorene for å dra opp treskeren ble mer regelen enn unntaket for vår del. Potetavlingen i 2011 ble den minste som er registrert til nå. Sånn er det innimellom. Å drive jordbruk i Norge kan være utfordrende, også her i de beste delene av landet. Det er også en viktig påminnelse nok en gang at matproduksjon ikke kan tas for gitt og at risikoen er betydelig til tider. For mange vil 2011 gå over i historien som et år i den nederste del av skalaen. Også blant folk flest har vi opplevd mye forståelse for at dette var en vanskelig høst.

Stortingsmelding om mat- og landbrukspolitikken – Velkommen til bords

Arbeidet med den nye landbruksmeldingen har bidratt til en nødvendig og økt debatt om landbruk og matproduksjon. Mange langt utenfor landbruket har engasjert seg i debatten og vi har sett økt engasjement blant politikere.

Noen av dere følger kanskje debatten under «Venner av norsk landbruk» på Facebook? I lange, til dels gode, innlegg diskuteres inngående landbrukspolitiske sammenhenger og valg for framtida. Det er lett å kjenne seg igjen mange av situasjonsbeskrivelsene som gis. Samtidig som jeg nok ikke kjenner meg igjen i noe av svartmalinga. Det trekkes opp mange svakheter ved landbrukspolitikken som føres, men det er mer vagt når det kommer til løsningene. Enkelte fliker av landbrukspolitikken trekkes fram, mens andre blir sett bort fra. Og det er vel ikke å ta for hardt i å si at Bondelaget ikke akkurat blir trukket fram i positiv forstand alltid. Jeg skal la det forholdet ligge, men vi i bondelaget må konstant spørre oss selv om vi kunne ha gjort mer, og vi må hele tiden tåle å ha søkelyset på oss. Når det er sagt slår det meg at mange av med de sterkeste meningene har liten forståelse for den samlede utfordringen for norsk landbruk og viktigheten av å ha alle produksjoner og landsdeler med seg når den praktiske politikken skal utformes. Korn- kraftfôrpolitikken er en slik del. Likeledes er mange veldig skråsikre på hva Bondelaget gjør/ikke gjør i jordbruksforhandlingene, felles for dem alle er at de sitter veldig langt fra forhandlingsbordet og de vurderingene som gjøres der. Når løsninger innimellom presenteres i dette fora er det etter min mening ofte en relativt dårlig politisk analyse som ligger bak. Analysen kan mange ganger oppsummeres med: ønsketenkning. Debatten hadde nok blitt hevet noen hakk om flere tok del i den. Ta gjerne det som en oppfordring.

Jeg har i tidligere årsmøtetaler trukket fram den krevende rollen bondelaget har med både å være kamporganisasjon og ansvarlig forhandlingsorganisasjon. Det er en krevende rolle å kommunisere, både for oss som er tillitsvalgte og ut til medlemmene. Vi kommer tilbake til aksjonsplanlegging senere i dag og det er helt klart at vi har begrensede muligheter til å ramme motparten (Staten) i en konfliktsituasjon slik andre fagforeninger kan ramme sin forhandlingsmotpart i lønnsforhandlinger. Tilbakemeldingene fra medlemmene er også sprikende mht. hva slags aksjoner man mener er riktig å bruke ved et brudd i jordbruksforhandlingene. Det er vel heller ikke noen hemmelighet at aksjonsviljen som sådan også er varierende. Likevel må vi være klare for å markere et evt. brudd på en kraftfull måte. **Kampen for bondens rammevilkår og inntektsmulighet må få sin helt legitime oppmerksomhet i media, opinionen og det politiske miljø dersom vi bryter forhandlingene og i neste runde gi en gevinst for oss**

Jeg mener vi har fått gjennomslag for vårt viktigste krav i landbruksmeldinga. Norsk matproduksjon skal øke i takt med befolkningsveksten i de neste 20 år. Dette er et ambisiøst mål og kan ikke nås uten en offensiv landbruks- og matpolitikk. Så slår da regjeringen også fast at det viktigste midlet for å nå målet er at landbruksnæringa har konkurransedyktige inntektsmuligheter. Det er vi enige om, men det ligger også en nyanse her. For oss er gode inntektsmuligheter et mål, for regjeringen mest et middel for å nå andre målsettinger. Når det kommer til konkrete tiltak er meldinga mer vag, men noe annet var kanskje ikke å vente. La oss ikke problematisere for mye rundt dette, men kort konstantere at meldinga er skuffende vag på jordvern, rovvilt og miljøkrav kontra matproduksjon. Jeg skjønner godt at dere er utålmodige og etterspør hvilke konkrete tiltak som skal settes inn, det er jeg også, og i det ligger det også en mulighet. En mulighet til selv å definere hva slags virkemidler som skal til. Vi

må bruke de vage formuleringene for alt de er verdt – se det som en mulighet med å fylle dem med konkret innhold.

I det siste har pånytt diskusjonen rundt grunnlagsmaterialet til jordbruksoppjøret fått fornyet trykk. Resultatmålet i jordbruksforhandlingene er vederlag til arbeid og egenkapital. Bondelaget har fremmet ønske om at også egenkapitalen gis en fast godtgjøring og at målepunktet blir vederlag til arbeid. Det er også et spørsmål hvilke elementer som skal tas med i totalkalkylen. Det er viktig at dagens system er konstruert for å måle utvikling og ikke nivå. Regjeringen ønsker at dette skal videreføres i den nye meldingen. Mange føler nok frustrasjon over at inntektsnivået i landbruket ligger langt etter andre grupper selv om vi ikke har et godt tallmateriale for å dokumentere dette. Imidlertid sies det i meldinga at:

«Det er en viktig oppgave for Budsjettnemnda for jordbruket å skaffe god oversikt over den reelle inntektssituasjonen. Det er behov for at særskilte forhold av betydning for tolkningen av tallene i størst mulig grad klargjøres for avtalepartene. Ved behov bør registrerte data fra Totalkalkylen eller Referansebrukene/Driftsgranskingene suppleres med annet materiale for å gi avtalepartene et best mulig forhandlingsgrunnlag.»

Dette er et viktig punkt og bør gi grunnlag for et mer nyansert grunnlagsmateriale og derigjennom også gi materialet større relevans og legitimitet i næringa. **Men til syvende og siste er det mest avgjørende for inntektssituasjonen i landbruket politisk vilje hos det til enhver tid sittende Storting og regjering. En god dialog med våre lokale og fylkespolitikere er gull verd, så fortsett den gode jobben dere gjør, og vi fortsetter på fylkesnivå.**

Strukturutvikling

Strukturutvikling, rasjonalisering og innretting av virkemiddelapparatet er sammensatte og krevende tema. Meningene er mange og diskusjonen er ikke alltid basert på fakta og realistiske analyser. Det er ikke tvil om at temaet engasjerer mange, ikke minst dere. Arealtilskudd, driftstilskudd, prisendringer, teknologisk utvikling og mulighet for annet arbeid påvirker og påvirkes av strukturendringene i landbruket. Landbruksmeldinga foreslår å flate ut strukturen i arealtilskuddene for grovfôr og isteden øke struktur differensieringen på dyretall og driftstilskuddene. Noe av begrunnelsen er teknologisk utvikling økt samarbeid om store effektive maskiner. Dermed får noen kostnadskompensasjon for kostnader man ikke har. Jeg mener resonnementet halter på flere punkter:

- Kostnadskompensasjon har ikke vært stor nok til å dekke kostnadsveksten og vi må samarbeide for å senke kostnadene
- Rett-tidskostnader, når flere samarbeider kan ikke alle kjøre på en gang
- Ikke alle har mulighet til å samarbeide med andre
- Grenser for strukturrasjonalisering, jfr. vanskelige høster, flere velger å investere i eget utstyr
- Utfordrende situasjon for gruppen bruk det er flest av, konsekvens av utflating tror jeg vil sterkere avgang av bruk og areal
- Det er ikke uproblematisk å flytte midler over på dyretall, distriktstilskudd og driftstilskudd

- Større trappetrinn gir utflatingskrav også her og kanskje uheldige tilpasninger og ikke nødvendigvis ønsket effekt
- Jeg mener hovedprinsipp må være at det er en forutsetning at det må være lønnsomt å ta arealet i bruk der det er. For å få dette til bør alle grep brukes for å jevne ut forskjell mellom bruksstørrelser og regioner

Så sier kanskje dere at dette ikke er relevant for Østfoldjordbruket. Jeg mener det er det. Arealtilskuddet i korn har som dere vet redusert sats for areal over 800 daa. Arealtilskuddet i korn ble innført som kompensasjon for kutt i kornprisen. Kuttet ble bare delvis kompensert og tilskuddet har hatt ulike trappetrinn opp gjennom årene. Om lag ¾ av bruka i Østfold har mindre enn 1 årsverk og ca. 85 % av bruka har mindre enn 500 daa dyrka mark. Inntektssituasjonen er krevende for mange av disse bruka og gir ikke grunnlag for investeringer. Dette er bekymringsfullt. Det har vært en betydelig strukturrasjonalisering i Østfold, men på tross av dette har vi fortsatt en variert bruksstruktur. Det som er mest bekymringsfullt er at jordbruksarealet går ned og jeg mener dette har en klar sammenheng med strukturendringene. Her spiller også svakt jordvern inn. En betydelig del av matproduksjon i Østfold skjer på middels store bruk med varierende arrondering. Dersom strukturutviklingen forseres vil avgangen av areal akselerere og målet om økt matproduksjon vil det ikke være mulig å nå. Jeg mener vi må ha virkemidler som gjør det lønnsomt å produsere mat på de arealene vi har, vi må snart stikke fingeren i jorda og innse at topografien i Norge og Østfold ikke er som i Skåne, Danmark eller midt-vesten.

Bondelagskokk

Vår kjære Kurt Øraas fortsetter også i år som Bondelagskokk. Han gjør en formidabel jobb med å løfte våre råvarer. Når han snakker om hvor fantastiske våre produkter er, så blir vi jo stolte alle mann. Og maten fra hans kjøkken fikk vi smake på årets ledersamling. (Og ingen skal beskyldes for ikke å nyte maten, selv om noen har nevnt på at vi spiste i to døgn).

Miljø

Mange i landbruks-Norge ser til Østfold når landbrukets miljøinnsats debatteres. Jeg er fornøyd med at Østfoldlandbruket holder høy standard på dette arbeidet. Det høye ambisjonsnivået gjør at mange har betydelige restriksjoner på drifta. Det ble sådd svært lite høstkorn i fjor høst. Svært mye av dette arealet ligger nå i stubb. Dette viser at Østfoldbonden tar miljøhensyn og tilpasser jordarbeidinga etter de faktiske dyrkingsforholda.

Jeg vil også takke alle dere som legger ned betydelig arbeid i ulike arbeidsgrupper knyttet til gjennomføringen av vanddirektivet og andre miljøtiltak.

Næringsutvikling

Landbruksmeldinga slår fast at matproduksjon er det viktigste, og når vi snakker med Innovasjon Norge ser vi at det er der Østfoldbonden ønsker å satse. Vi ønsker å produsere mat – på heltid.

Likevel ser vi at Østfold bonden også ser andre muligheter. Det er muligheter for både arbeidsplasser og inntekstmuligheter innenfor matspesialiteter og tjenesteproduksjon. Østfold Bondelag, sammen med Fylkesmannens landbruksavdeling er i gang med et reiselivsprosjekt der hovedfokus er økt verdiskaping og lønnsomhet gjennom utvikling av reiselivsprodukter basert på mat, kultur, natur og aktivitetsbaserte opplevelser.

Østfold Bondelag fortsetter i år sitt arbeid med Inn på tunet. Gjennom fagsamlinger og nettverksarbeid har vi mål å øke kompetansen og kvaliteten innenfor Inn på tunet næringa i Østfold. Og nå er det kommet både et kvalitetssikringssystem og et godkjenningssystem på plass. Inn på tunet er landbrukets bidrag til å løse mange av storsamfunnets utfordringer, og det er plass til flere bønder i denne næringa.

Unge bønder

Landbrukshelga ble gjennomført i januar med stor suksess i regi av Østfold Landbruksselskap. Østfold Bondelag gjennomførte flere kurs, og særlig var det gledelig at hele 38 unge bønder deltok på, ja nettopp, unge bønder kurs. Det er mange unge og positive bønder der ute som VIL inn i næringa og de vil satse. De har også sagt klart ifra at de ønsker å møtes igjen, og dette skal selvsagt Østfold Bondelag sørge for.

Samvirke

FN har utropt 2012 til samvirkeåret. Det er en bekymring at flinke Østfoldbønder går over til private aktører. Årsakene er sikkert sammensatte, men det er kanskje grunn til å stille spørsmålstegn til om den yngre generasjon har med seg arven i forhold til å tenke samhold, viktigheten av å eie egen foredlingsbedrift og nødvendigheten av at markedsregulator har nok tyngde?

Jordbruksforhandlingene 2011

Tilbudet fra staten kom 6 dager på overtid og da det kom var det nok mange som ble skuffet. Tilbudet var på 1 mrd., landbruket hadde krevd 2,6 mrd. Erfaringene fra tidligere år mht. forhandlingsgevinst var heller spesielt ikke gode. Tilbakemeldingen fra dere var blandet, men signalet var at det måtte sjekkes ut hva staten hadde å gå på og den meldingen sendte jeg videre til forhandlingsutvalget. Spenningen toppet seg noe da småbrukarlaget brøt forhandlingene og reaksjonene var til dels sterke rundt i landet da Bondelaget valgte å skrive under forhandlingsresultatet. Resultatet ble på 1,42 mrd. kr pluss 100 millioner i omfordeling innenfor gjeldene avtale. Omfordelingen av de 100 mill. til ordninger med mer direkte inntektsvirkning for bonden var av avgjørende betydning. For oss i Østfold var fjerningen av matproduksjonsavgiften og kornprisøkningen viktig og jeg gav klart uttrykk for at jeg støttet forhandlingsutvalget i dere valg. Men det er viktig at forutsetningene oppfylles. Det er ikke akseptabelt at grøntprodusenter ikke har fått økte priser i tråd med bortfallet av matproduksjonsavgiften. Dette må følges opp. Når man vurderer om det var rett å inngå avtale er det et par forhold til som er viktig. Gjennom denne avtalen

ble prinsippet om etterregning for manglende oppfylging av fjorårets avtale befestet sammen med kronemessig og ikke prosentvis lik inntektsutvikling. Min helt klare oppfatning er at dette ville vært tapt for lang tid og kanskje også hatt negativ betydning for den nye landbruksmeldinga. Men, og det er et stort men: avtalen gav ingen nivåheving i forhold til andre grupper. Forskjellene består!

Kostnadssituasjon – «ny» situasjon, hovedregel: ustabil og uforutsigbart. Gir utfordringer når kostnadene ikke kan løftes videre ut i markedet.

Aktive lokallag

Styrken til Bondelaget ligger i medlemsmassen og lokallaga. Jeg vil også i år trekke spesielt fra den innsatsen som gjøres i lokallaga rundt i fylket. Aktiviteten er mangslungen og variert. Lokallagsarbeidet er viktig for å ta vare på medlemmene og gi dem et tilbud lokalt, både faglig og sosialt. Især den sosiale biten, skal ikke undervurderes i en næring hvor den daglige dont kan føles ensom. Det at vi er til stede i alle bygder er også en stor styrke når det kommer til kampmobilisering og utadretta virksomhet. Budstikkestafetten, åpen gård, sleppdager og bygdedager er eksempler på dette. Ressursene lokallaga har til å drive arbeidet med er forskjellig fra lag til lag. I bunn ligger en fast sum som er lik for alle lag og i tillegg kommer refusjon basert på antall medlemmer. Det sier seg selv at det gir store forskjeller mellom lag med ulik størrelse. Ikke sjelden får vi tilbakemeldinger på at mange lag har en krevende økonomisk situasjon. Mange ønsker en høyere kontingentrefusjon. Dette er høyst forståelig, slik at man kan holde høyere aktivitet. Aktivitetsnivå er imidlertid ikke kun avhengig av økonomi, men også svært personavhengig og knyttet til ulik tradisjon i lokallaget. Fylkeslaget får i tillegg overført en pott for fordeling til lokallaga – de aktive lokallagsmidlene. Som navnet sier skal disse finansiere aktivitet i lokallaga. Østfold Bondelag opplever stadig at noen lokallag ikke kjenner til eller velger å la være å søke på disse midlene, på tross av at vi forsøker å informere alle om disse midlene. Dette er synd. Noen lag er flinke, mens andre aldri søker. Jeg vil oppfordre dere og kanskje særlig dere med middels til svak økonomi til å bruke denne muligheten til å få opp aktiviteten i lokallaget.

Styret i Østfold Bondelag har satt et ambisiøst mål i årets arbeidsplan; vi ønsker å gjøre vårt til at alle lokallag gjennomfører både årsmøte og et arrangement til. Vi vil sette ned et arbeidsutvalg for å se på tiltak, og både styret og administrasjonen vil ha økt fokus på å hjelpe og støtte lokallagene i deres arbeid. Vi ønsker også at de som sliter kan få gode råd av de som får det til. Vi ønsker også å sette fokus på verving, men vi må være sikre på at vi verver medlemmer inn til et aktivt lokallag. Om du har lyst til å tenke sammen med oss for å få dette til – så er vi lutter øre, og vil gjerne ha akkurat deg med i arbeidsutvalget vårt.

Omfordeling innenfor avtalen

I fjor høst utfordret du oss Nils på å tenke nytt i forhold til å omfordele deler av gjeldene jordbruksavtale til andre formål. Konkret ble muligheten til å flytte noe av kulturlandskapstilskuddet over til et grøftetilskudd luftet. I høringsrunden til jbf ble også andre formål løftet fram. ØB har tatt opp spørsmålet ved flere anledninger på medlemsmøter og tillitsvalgtsamlinger i løpet av vinteren. Mottagelsen der ute har vært heller laber. Det er bare å konstatere at alle former for omfordelinger

der man flytter penger, som i dag treffer godt mht. inntektseffekt for bonden, ikke ansees som aktuelt fra bondens side. Dette er et tydelig signal all den tid det er et skrikende behov for økt grøfting. Men dette må finansieres med friske midler. Noe annet er det med ordninger over jordbruksavtalen hvor den direkte inntektseffekten for bonden er mer marginal eller evt. ligger langt fram i tid. All den tid hele ramma i jordbruksoppgjøret regnes som økte inntektsmuligheter vil vi prioritere sterkt det som faktisk gir inntektseffekt for bonden. Jeg tror politiske utstillingsprosjekter og ordninger som først og fremst kommer andre enn bonden til gode bør så langt som råd holdes utenfor jordbruksavtalen.

Aktuelle saker

Østfold Bondelag har i 2011 også arbeidet med regional plan for vindkraft, deltatt i arbeid med biogass, engasjert oss i arbeidet med SydVestlinken, villsvin, gåseproblematikk og fornyingsarbeidet i Norges Bondelag. Vi er veldig takknemlige for de lokallaga og enkeltbøndene som engasjerer seg, og sørger for at vi er PÅ når det skjer. Og vi ser at vi blir hørt, særlig når vi jobber lurt, og da tenker jeg på alliansebygging og det «å finne nye venner» – det tar tid, men det gir resultater! Ikke minst var det en fjør i hatten da redaktøren i NRK Østfold brukte sin fredagskommentar på å gi skryt til vårt alliansearbeid i forbindelse med SydVestlinken.

I vårt innspill til fornyingsutvalget i Norges Bondelag var vi helt klare på at vi fortsatt ønsker å ha Bygdeungdomslaget og Bygdekvinnelaget med i styrerommet, både regionalt og nasjonalt. Deres bidrag er viktige, og bidrar til at alle organisasjonene favner videre, både faglig og sosialt, på tvers av generasjoner til bygdenes beste.

Roviltforlik

I juni vedtok et samlet Storting et nytt rovviltforlik. Det er mange positive elementer i dette. Blant annet at grenseulven skal telles med i den norske bestanden med en faktor på 0,5 og at antall ynglinger av gaupe skal holdes så nær bestandsmålet som mulig. Ulvespørsmålet ble riktignok satt på vent i forhold til at det må gjennomføres forhandlinger med Sverige i forhold til bestandsregistrering og fordeling av grenseulv. Videre ble det konstatert at bestandsmålene er nådd for alle de store rovdyra og at forvaltningen skulle ligge til de regionale rovviltnemdene. Nødvirgerrett for hund ble også vedtatt innført.

Men vi ser stadig at Miljøverndepartementet ikke følger opp forliket. I 3 av regionene er gaupekvoten redusert kraftig på tross av at bestanden har ligget betydelig over målet. I vårt område velger rovviltnemda stadig en svært stor sikkerhetsmargin når kvotene fastsettes. Hvis man kun bruker registrerte sporinger på snø i vårt område som grunnlag for å vurdere bestanden vil man garantert og systematisk undervurdere bestanden. Jeg mener kvotene i vårt område må økes og at annen kunnskap fra viltforvaltning også må brukes for å vurdere bestanden. Jeg vil minne om at for store bestander er like galt som for små bestander.

Avslutning

Det er stadig ugjorte oppgaver og Østfold Bondelag jobber videre for Østfoldbonden. Jeg er veldig glad for å ha ny organisasjonssjef på plass. Jeg ønsker deg velkommen Nina og lykke til, selv om du nå har hatt jobben i 2,5 mnd. og fungert i over et år. Takk også til dere andre på kontoret. Jeg er veldig glad for å ha så dyktige og motiverte ansatte som jobber for Østfoldbonden og våre interesser.

Det å være leder i Østfold Bondelag er for meg en viktig jobb som jeg legger ned mye tid og energi på, samtidig som jeg opplever at det er en svært givende jobb. Ikke minst kontakten med dere tillitsvalgte i lokallaga og ellers i bondelaget og andre jeg treffer i kraft av vervet. Avslutningsvis vil jeg få takke alle tillitsvalgte i Østfold Bondelag for godt samarbeid i året som er gått. Det er ikke lite dette styret har deltatt på, det viser terminlista tydelig. En særlig takk til dere i styret. Fra mitt ståsted synes jeg vi har vært et godt team. Vi har variert bakgrunn og kunnskap, ulike erfaringer og ulike ståsted. Dette tror jeg er en stor fordel som i sum gjør oss i stand til å håndtere svært varierte oppgaver.